

**Pirkanmaan
Muistiyhdistys ry**
Muistiliitto

PIRKANMAAN MUISTILUOTSI -HANKE

LOPPURAPORTTI

Pirkanmaan Muistiyhdistys ry

MUISTILUOTSI

ASiantuntija- ja tukikeskus PIRKANMAA

SISÄLLYSLUETTELO

1. HANKKEEN TAUSTAT JA LÄHTÖTILANNE.....	3
2. HANKKEEN PÄÄMÄÄRÄ JA TAVOITTEET	6
2.1 TOIMINNAN PÄÄMÄÄRÄ	6
2.2 OSATAVOITTEET.....	6
3. KOHDERYHMÄ JA RESURSSIT	7
3.1 KOHDERYHMÄ	7
3.2 TYÖNTEKIJÄT	7
3.3 TOIMINNAN TUkena OHJAUSRYHMÄ.....	7
4. HANKKEEN TÄRKEIMMÄT TUOTOKSET	8
4.1 VAPAAEHTOIS- JA VERTAISTOIMINTA	9
4.1.1 <i>Alaosastot vapaaehtoistyön toteuttajina</i>	9
4.1.2 <i>Alaosastotoiminnan tuki ja kehittäminen</i>	10
4.2 TIEDON LEVITYS.....	11
4.2.1 <i>Ensitedon järjestäminen yhteistyössä kuntien kanssa</i>	12
4.2.2 <i>Yleisötilaisuuksien järjestäminen</i>	13
4.3 ASIAKASTYÖ; MUISTISAIRAS JA OMAINEN KAIKEN TOIMINNAN KESKIÖSSÄ.....	13
4.3.1 <i>Yhdistys ottaa yhteyttä asiakkaaseen</i>	14
4.3.2 <i>Muistineuvonta</i>	14
4.3.3 <i>Muistitori</i>	15
4.4 VERKOTTUMINEN JA YHTEISTYÖ	15
4.5 VAIKUTTAMISTYÖ.....	16
5. VAIKUTUKSET JA NIIDEN ARVIOINTI	18
5.1 TULOSTEN JA VAIKUTUSTEN MITTAAMISESTA	18
5.2 KESKEISET VAIKUTUKSET	20
5.2.1 <i>Palvelujen järjestämisessä – rakenteelliset vaikutukset</i>	20
5.2.2 <i>Vapaaehtoistyön kehittäminen – kokemukselliset vaikutukset</i>	21
5.2.3 <i>Yhdistystoiminnan kehittäminen – yhteisötason vaikutukset</i>	22
6. HANKKEESSA HAVAITTUJA HAASTEITA.....	23
7. HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN JUURUTTAMINEN	25
8. LOPUKSI.....	27

1. HANKKEEN TAUSTAT JA LÄHTÖTILANNE

Vuoteen 2010 mennessä luodaan maan kattava asiantuntija- ja tukikeskusverkosto, jonka avulla vapaaehtoistyö voimistuu, verkostoyhteistyö vahvistuu ja muistihäiriöisille ja dementoituville ihmisille suunnatut palvelut lisääntyvät ja kehittyvät.

(Muistiluotsiohjelman visio)

Muistiluotsi - Asiantuntija- ja tukikeskushanke (2007-2011) oli Pirkanmaan Muistiyhdistys ry:n hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama kehittämishanke. Hanke oli osa Muistiliiton toimintakokonaisuutta ja perustui liiton jäsenyhdistyksiltään ja kunnilta saatuu tietoon siitä, että tarvitaan koordinoitua, systemaattista kehittämistyötä yhdistysmuotoisen, maakunnallisesti toimivien dementia- ja muistihäiriöiden asiantuntija – ja tukikeskusten työn tueksi. Tietoa kerättiin liiton kehittämishankkeissa ja koottiin liiton julkaisemiin Muistibarometreihin, samoin kuin esim. *Ajoissa apua avohuollossa* -hankkeessa tehtyihin tutkimuksiin. Pirkanmaan Muistiluotsi -hanke toimi valtakunnallisen ohjelman pilottihankkeena. Pirkanmaan Muistiluotsia edeltänyt, *Asiantuntijana arjessa, kumppanina kunnissa* -hanke oli luomassa pohjaa valtakunnalliselle Muistiluotsiohjelmalle (2004-2010). Ohjelman päämääränä oli luoda vuoteen 2010 mennessä maan kattava asiantuntija- ja tukikeskusverkosto, jonka avulla vapaaehtoistyö voimistuu, verkostoyhteistyö vahvistuu sekä muistihäiriöisille ja dementoituville ihmisille suunnatut palvelut lisääntyvät ja kehittyvät. Muistiliiton koordinoiman Muistiluotsiverkoston tavoitteena oli käynnistää asiantuntija- ja tukikeskusten toiminta kaikkiin maakuntiin yhdessä jäsenyhdistysten ja keskusliiton alueohjaajien kanssa. Keskusten toiminta palveluiden järjestämisessä kytkeytyy alueen kuntien omaan sosiaali- ja terveystalv palvelujärjestelmään.

Tarve hankkeen toteuttamiselle nousi muistisairaiden määrän kasvusta, muistihäiriöisten ja dementoituvien ihmisten tuen tarpeista ja palvelujärjestelmän vajeista. Keväällä 2006 toteutettiin kyselytutkimus; *kuntien ja Pirkanmaan Muistiyhdistyksen (ent. Tampereen Dementiayhdistys) yhteistyöstä Pirkanmaalla*. Muistisairauksiin sairastuneille ihmisille tarjotut palvelut poikkesivat paljon toisistaan sekä kunnittain että maakunnittain. Myös Pirkanmaan maakunnassa sekä kuntien, että yksityisen sektorin tarjoamat palvelut erosivat kuntakohtaisesti toisistaan, niin sisällön kuin kattavuuden suhteen. Havaintona oli, että sairastuneet ja heidän läheisensä ovat monesti eriarvoisessa asemassa asuinpaikasta riippuen. Kyselyn tulokset toivat selkeästi esille muistisairaiden lukumäärän kasvuun liittyvät haasteet, jonka vuoksi Asiantuntija- ja tukikeskuksen perustaminen nähtiin tärkeänä. Muistisairaille ja heidän läheisilleen suunnattua vertaisryhmä- ja muuta kuntouttavaa toimintaa oli joissakin kunnissa tarjolla kohtalaisesti tai jopa runsaasti, mutta toisaalta n. 40 %:ssa kuntia vastaavaa toimintaa ei ollut lainkaan. Muistiyhdistyksen toiminta nähtiin kunnissa hyvin tervetulleena

ja tarpeellisena asiana. Peräti 80% kyselyyn osallistuneista kunnista toivoi tietoa Muistiluotsiohjelmasta ja siihen liittyvästä maakunnallisen yhteistyön mahdollisuudesta.

Muistiluotsi -hankkeen toiminnan keskiössä olivat muistisairaat ja omaiset ympäri maakunnan; tiedon ja tuen saannin varmistaminen diagnoosin saamisesta lähtien, vertaisryhmätoiminnan järjestäminen sekä alaosastojen avulla organisoidun vapaaehtoistoiminnan juurruttaminen maakunnan kattavaksi muistisairaana ja omaisen tukimuodoksi. Hankkeen aikana vapaaehtoistoiminnan kehittäminen oli keskeisessä roolissa. Alaosastoiminta osoittautui oivalliseksi työvälineeksi vapaaehtoistoiminnan levittämisessä ja juurruttamisessa. Vapaaehtoistoiminnan keskeisin työmuoto on muistisairaille ja heidän läheisilleen suunnatut vertais-tukiryhmät. Joissakin alaosastoissa vertaisryhmätoimintaa on toteutettu jo yli kymmenen vuoden ajan ja käytännön työn kautta vertaistukitoiminta on osoittanut, että tämän kaltaiselle toiminnalle on aidosti tarvetta. Hankkeelle asetetut tavoitteet on Pirkanmaalla saavutettu ja monin kohdin ylitettykin. Esimerkiksi toimintaan mukaan saatujen vapaaehtoisten määrässä on tänä aikana tapahtunut huima kasvu. Alaosastoista yhdeksän on perustettu Muistiluotsi -hankkeen aikana, mikä on hyvin konkreettinen ja merkittävä tulos. Alaosastotoiminnan avulla koordinoitu vapaaehtoistyö kattaa lähes koko Pirkanmaan maakunnan ja tällä on pystytty turvaamaan tiedon ja tuen saanti myös syrjäisimmillä seuduilla asuville muistisairaille ja heidän omaisilleen.

Tulevina vuosina tarve ja kysyntä Muistiluotsitoiminnalle on kuitenkin edelleen suuri ja haasteena onkin erityisesti toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja resurssien riittävyys mm. suhteessa maakunnan väestöpohjaan ja muistisairaiden määrään nähden. Pirkanmaalla ja Huittisissa asuu n. 10 % maan väestöstä ja väestöennusteiden mukaan maakunnan väkiluku tulee kasvamaan muuta maata voimakkaammin (ks. taulukko alla). Maakunnan sisällä väestö tulee keskittymään Tampereelle ja ympäryskuntiin, kun taas maakunnan reuna-alueilla vanhusväestön määrä ja palvelutarpeet entisestään kasvavat. Muistisairaita Pirkanmaalla ja Huittisissa on n. 15.000 eli lähes kaksinkertainen määrä verrattuna keskiarvomaakuntaan. Työikäisenä sairastuneiden suuri määrä (arviot vaihtelevat 600-900) sekä puutteet palveluisa tuovat Pirkanmaalle omat maakunnalliset haasteensa (Sampo -hankkeen aikana tehty selvitys Pirkanmaalla). Jotta Muistiluotsitoiminta olisi tulevaisuudessakin mahdollista maakunnan laajuisesti, rahoituksen tulisi olla suhteutettuna muistisairaiden määrään maakunnassa sekä toiminnan laajuuteen.

PIRKANMAAN MAAKUNTA + Huittinen

	ka. maakunta Manner -Suomessa	Pirkanmaan maakunta ja Huittinen	Pirkanmaan ja Huittisten %-osuus koko Suomesta
Maapinta-ala	16 979 km2	15 000	5 %
Väkiluku	297 070 hlöä	500 000	9,3 %
BKT/ asukas	Koko maa = 100	96	
Muistisairaita yht.	7650	14 400	9,4 %
Keskivaikea/ vaikea muistisairaiden määrä	5100	9 600	9,4 %
Työikäisten muistisairaiden määrä	329	650	9,4 %
Henkilöstömäärä 2011	2,1	2	
Rahoitus 2011	111 315	105 000	4,9 %
Henkilöstömäärä 2012	2,2	3,75	
Rahoitus 2012	112 000	200 000	9,4 % ? (olisi suhteessa väkilukuun ja muistisairaiden määrään)
Muuta huomioitavaa Pirkanmaalla		Maahanmuuttajien ja yksin asuvien suuri määrä	

Muistiluotsille on haettu Raha-automaattiyhdistyksen kohdennettua toiminta-avustusta (Ak), jonka turvin hankkeessa luotuja *Hyviä käytäntöjä* (kuvattu tarkemmin luvussa 7.) pyritään tulevaisuudessa juurruttamaan osaksi eri puolella maakuntaa toteutettavaa työtä muistisairaiden ja heidän läheistensä hyväksi. Hankkeen toiminta on tukenut ja vahvistanut hallinnoivan yhdistyksen vankkaa ja pitkään jatkunutta kehittämistoimintaa. Muistiluotsin tehtävänä oli nostaa esille kehittämiskohteita ja toimia kehittämistyön innovoijana ja verkottajana. Kaikkiaan voidaan todeta, että Pirkanmaan Muistiyhdistykselle hanke on antanut paljon uusia kehittämistyön välineitä ja näkökulmia tehdä pitkäjänteistä vaikuttamistyötä alueensa muistisairaiden ja heidän läheistensä hyväksi.

2. HANKKEEN PÄÄMÄÄRÄ JA TAVOITTEET

2.1 Toiminnan päämäärä

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen päämääränä oli edistää muistisairaiden ja läheisten mahdollisuutta hyvään elämään asuinpaikkakunnasta riippumatta koko Pirkanmaan maakunnassa sekä lisäksi Satakunnan Huittisissa. Päätaavoitteena oli vahvistaa edelleen muistiyhdistyksen roolia osana muistisairaana ja omaisen tuki- ja auttamispalveluiden kokonaisuutta ja juurruttaa alaosastojen kautta tapahtuva vapaaehtoistoiminta maakunnan kattavaksi muistisairaana ja omaisen tukimuodoksi.

2.2 Osatavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli varmistaa yhdessä kuntien kanssa eritasoisen tiedon sekä kokonaisvaltaisen tuen saaminen (mm. Ensitiedon saatavuus), edistää muistisairaiden ja heidän läheistensä oikeuksien toteutumista ja palveluiden saatavuutta asuinpaikasta riippumatta, vahvistaa osallistumismahdollisuuksia (vapaaehtois- ja vertaistoiminta) maakunnan kattavasti sekä levittää tietoa muistisairauksista sekä muistisairaiden ja heidän omaistensa tukemisen mahdollisuuksista.

Asiantuntija- sekä kokemustiedon saaminen ja jakaminen heti diagnoosin saamisesta lähtien on tärkeää. Tähän pyrittiin kehittämällä asiakastyötä, neuvontaa ja ohjausta yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Muistisairaus johtaa helposti syrjäytymiseen. Syrjäytymiskierre voidaan ehkäistä turvaamalla osallistumismahdollisuudet maakunnan kattavasti. Hankkeella on pyritty madaltamaan kynnystä ottaa herkemmin yhteyttä yhdistyksen neuvonta- ja ohjauspalveluihin, jo siinä vaiheessa kun oma tai läheisen muistin tila huolestuttaa. Vahvistamalla ja juurruttamalla vapaaehtois- ja vertaistoimintaa eri puolille Pirkanmaata (mm. alaosastotoiminnan laajentaminen maakunnan kattavaksi sekä toiminnan tukeminen ja koordinointi alueellisesti ja maakunnallisesti) haluttiin varmistaa vertaistuen saatavuus ja osallistumismahdollisuudet samanarvoisena kaikille. Vapaaehtoistyön rooli osana muistisairaana ja omaisen kuntoutumisprosessia vahvistuu linkittämällä järjestölähtöinen auttamistyö saumattomaksi osaksi hoito- ja palveluketjuja. Muistisairaiden ihmisten kotona asumisen edellytyksiä turvattiin lisäämällä sairastuneille ja heidän omaishoitajilleen tarjottavia hoidon tukipalveluita.

3. KOHDERYHMÄ JA RESURSSIT

3.1 Kohderyhmä

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeessa kohderyhmänä oli Pirkanmaan alueella sekä Huittisissa asuvat muistisairausdiagnoosin saaneet ja heidän läheisensä, muistiasioista kiinnostunut suuri yleisö sekä omasta tai läheisen muistista huolestuneet. Toiminnan painopiste oli ensisijaisesti kotona asumista tukevissa palveluissa ja toissijaisesti laitoshoidon piirissä olevien tukemisessa (erit. omaiset). Toissijaisena kohderyhmänä olivat muistisairaiden ja heidän omaistensa/läheisten parissa työskentelevät tahot.

3.2 Työntekijät

Hankkeessa toimi kokoaikaisesti yksi työntekijä, kuntakoordinaattorin nimikkeellä. Hankkeessa työskentelivät osa-aikaisesti yhdistyksen toiminnanjohtaja ja toimistos sihteeri. Lisäksi hankkeessa hyödynnettiin osa ryhmänohjaajan työpanoksesta.

Kuntakoordinaattori oli keskeinen käytännön toimija kuntien yhdyshenkilöverkoston ja alaosaston vapaaehtoistyöntekijäverkoston koordinoinnissa alueellisesti sekä maakunnallisesti. Hän kutsui koolle alaosaston ja kunnan yhdyshenkilön suunnittelemaan toimintaa ja vastasi toiminnan seurannasta. Hän oli mukana arvioimassa toimintaympäristön muutosten vaikutuksia alueellisesti ja maakunnallisesti sekä kehittämässä kotona asuville sairastuneille ja heidän omaishoitajilleen tarjottavia hoidon tukipalveluita. Kuntakoordinaattori osallistui Muistiluotsitoimintaan liittyvän koulutuksen ja tiedotuskampanjoiden suunnitteluun, toteutukseen ja koordinointiin, raportoi toiminnan etenemisestä ja seurantatiedon keräämisestä. Kuntakoordinaattori välitti Muistiluotsin tuottamaa ja siihen liittyvää tietoa ja uusia toimintatapoja yhteistyöverkostolle (alaosastojen vapaaehtoiset, muistihoitajat, kuntien yhdyshenkilöt, geriatriit, neurologit ja muut yhteistyötahot) Pirkanmaan Muistiluotsin toiminta-alueella. Hän vastasi lisäksi Muistiluotsin tiedottamisesta Pirkanmaalla ja Huittisissa sekä osallistui muutoinkin yhdistyksen tiedottamiseen Muistiluotsin osalta.

3.3 Toiminnan tukena ohjausryhmä

Pirkanmaan Muistiluotsin operatiivisen toiminnan tukena toimi ohjausryhmä. Ohjausryhmässä oli edustus eri organisaatioista, mm. kuntien vanhustyöstä, terveydenhuollosta, oppilaitoksista, alaosastoista sekä yhdistyksen hallituksesta. Ohjausryhmä kokoontui keskimäärin neljä kertaa vuodessa ja osaltaan vastasi hankkeen painopisteiden valinnasta, seurannasta ja arvioinnista.

4. HANKKEEN TÄRKEIMMÄT TUOTOKSET

PIRKANMAAN MUISTILUOTSITOIMINTA 2011 KUNNITTAIN

Pirkanmaan kunnat ja Huitisten kaupunki	Vapaaehtois- ja vertaistoiminta			Tiedon levitys		Asiakastyö		Verkottuminen ja yhteistyö			Vaikuttamistyö esim. hoito- ja palveluketjujen toimivuus	
	Kunnassa toimii alaosasto	Vertaisryhmätoimintaa omaisille	Vertaisryhmätoimintaa sairastuneille	Ensi-tietoa (yh-teis-työssä kunnan kanssa)	Muis-ti-kahti-la	Luen-not, yleisö-tilai-suu-det	Muis-ti-neu-von-taa	Muis-titori	Kun-tayhteis-työ, vanhus-työ	Muisti-hoita-ja/geriat-ri yhteis-työ		Yhteyden-ottolupa-malli käytössä
1. <u>Akaa</u>	1	1	1	1	1	1			1	1		1
2. <u>Hämeenkyrö</u>	1	1	1			1	1	1	1	1		1
3. <u>Ikaalinen</u>	1	1	1			1		1	1	1		
4. Juupajoki									1			
5. <u>Kangasala</u>	1	1		1	1	1	1	1	1	1		1
6. <u>Kihniö</u>	1	1	1						1			
7. <u>Lempäälä</u>	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1
8. Mänttä-Vilppula									1			
9. <u>Nokia</u>	1	1	1	1		1		1	1	1		
10. Orivesi				1					1	1		
11. <u>Parkano</u>	1	1	1			1		1	1	1		1
12. <u>Pirkkala</u>	1	1	1					1	1	1	1	1
13. <u>Punkalaidun</u>	1	1							1			
14. <u>Pälkäne</u>	1	1	1			1			1			
15. <u>Ruovesi</u>									1			
16. <u>Sastamala</u>	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1
17. <u>Tampere</u>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
18. <u>Urajala</u>	1	1	1	1		1		1	1	1		1
19. <u>Valkeakoski</u>	1				1	1	1	1	1	1		
20. <u>Vesilahti</u>	1	1							1			
21. <u>Virrat</u>				1				1	1	1		
22. <u>Ylöjärvi</u>	1	1	1						1	1		
23. <u>Huittinen (Satakunta)</u>	1	1		1	1	1	1		1	1	1	1
Yhteensä	18	17	13	9	6	13	7	12	23	16	4	9

Pirkanmaan-, samoin kuin muidenkin Muistiluotsihankkeiden toiminnan painopistealueet (vapaaehtois- ja vertaistoiminta, tiedon levitys, asiakastyö, verkottuminen ja yhteistyö sekä vaikuttamistyö) on määritetty valtakunnallisen Muistiluotsiohjelman taholta. Hank-

keiden tuloksia voidaan tarkastella näiden painopistealueiden valossa. Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen maakunnalliset erityispainotukset/tulokset on jaoteltu näiden painopistealueiden alle. Edellä olevassa taulukossa näkyy Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen toimintamuodot jaoteltuna kunnittain (ykkönen = kunnassa on järjestetty ao. toimintaa vuonna 2011). Taulukossa tummalla pohjalla olevien kuntien alueella toimii alaosasto, joista alleviivattuihin alaosasto on perustettu hankkeen aikana.

4.1 Vapaaehtois- ja vertaistoiminta

4.1.1 Alaosastot vapaaehtoistyön toteuttajina

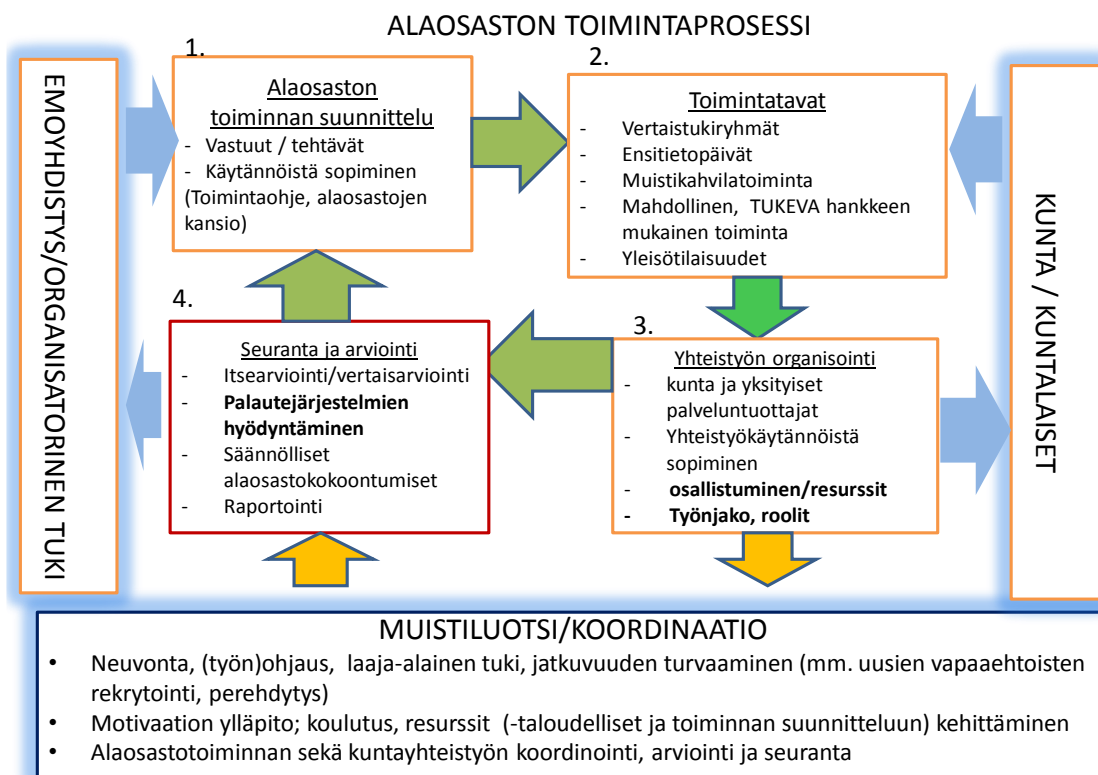
Muistiluotsi -hankkeessa vapaaehtoistoiminnan perustehtävänä oli osaltaan tukea ja edistää Pirkanmaan alueella asuvien muistisairaiden ja heidän läheistensä arjessa pärjäämistä tarjoamalla heille mahdollisuus osallistua monipuoliseen vertaistuki- ja muuhun ryhmätoimintaan sekä liittyä toimijoina osaksi kasvavaa kansalaisjärjestötoimijoiden joukkoa. Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen aikana vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on ollut keskeisessä roolissa. Alaosastotoiminta on osoittanut oivalliseksi työvälineeksi vapaaehtoistoiminnan leviittämisessä ja juurruttamisessa. Vapaaehtoistoiminnan keskeisin työmuoto on muistisairaille ja heidän läheisille suunnatut vertaistukiryhmät. Joissakin alaosastoissa vertaisryhmätoimintaa on toteutettu jo yli kymmenen vuoden ajan ja käytännön työn kautta vertaistuki-toiminta on osoittanut, että tämän kaltaiselle toiminnalle on aidosti tarvetta.

Alaosastot ovat Pirkanmaan Muistiyhdistys ry:n alaisia toimijoita, jotka oman alueensa tuntijoina tekevät työtä alueensa muistisairaiden ja heidän omaistensa hyväksi. Alaosastot ovat omalla alueellaan suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaansa niiden tarpeiden ja tavoitteiden suuntaisesti, joita juuri kyseisellä paikkakunnalla tarvitaan. Alaosastoissa toimivia vapaaehtoisia yhdistää aito kiinnostus ja halu toimia muistiasioiden parissa. Lisäksi useilla heistä on sekä omaisen, että ammattilaisen näkökulma vapaaehtoistyönsä tukena. Emoyhdistyksen kannalta on suuri rikkaus, että alaosastoissa on paljon tietoa ja asiantuntemusta muistisairauksista ja kuntoutumisesta. Tämän tiedon ja kokemuksen avulla toimintaa on mahdollista kehittää suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Yksi merkittävä seikka Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen kannalta on se, että toiminta on laajentunut kattamaan Pirkanmaan maakunnan lisäksi Huittisten kaupungin Satakunnan puolelta. Näin ollen voidaan todeta, että Muistiluotseille asetettu maakunnallisuuden kriteeri täyttyy tältä osin enemmän kuin riittävästi.

Keskeisenä tuen muotona erityisesti alaosastotoiminnassa on vertaistuki. Vertaisryhmätoiminta pyritään tuomaan kaikkien pirkanmaalaisten muistisairaiden ja omaisten ulottuville. Ryhmänohjaajina oli ammattihenkilökuntaa sekä vapaaehtoistoimijoita ja ryhmät ovat joko suljettuja määrätyn ajanjakson kestäviä tai avoimia, joihin voi liittyä myös kesken kauden.

Ryhmät kokoontuivat joko kerran kuukaudessa, joka toinen viikko tai viikoittain. Ryhmät oli suunnattu yhdessä sairastuneelle ja omaiselle tai vain toiselle kohderyhmälle. Lisäksi Muistiluotsin työntekijät ohjaavat sekä sairastuneille että omaisille suunnattuja ryhmiä. He toimivat myös alaosastojen ryhmäohjauksen tukena. Kaikkiaan Muistiluotsin vertaisryhmätoiminta tavoittaa noin 450 Pirkanmaalaista kuukausittain, mikä on merkittävästi enemmän kuin ennen Muistiluotsi -hanketta.

Useimmat alaosastot järjestävät ryhmätoimintaa ja virkistystä niin omaisille kuin sairastuneillekin. Monet alaosastot järjestävät lisäksi yleisötilaisuuksia ja ensitietopäiviä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Alaosastot ovat yhdessä Muistiluotsin koordinaation sekä sosi-aali- ja terveystoimen sekä muiden järjestöjen, yhdistysten ja oppilaitosten kanssa suunnittelemassa oman alueen muistityötä alueen tarpeista käsin (ks kuvio).

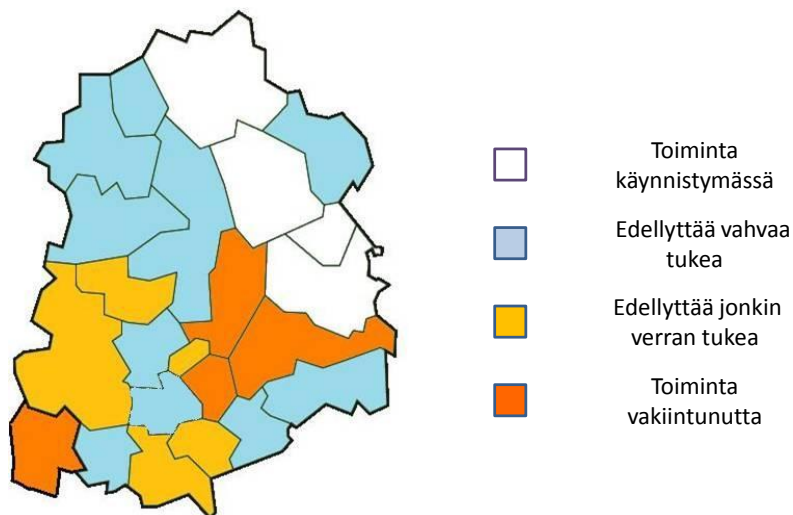

4.1.2 Alaosastotoiminnan tuki ja kehittäminen

Pirkanmaan Muistiyhdistyksellä on tällä hetkellä kaksitoista alaosastoa (toimivat 19 kunnan alueella), joista yhdeksän on perustettu Muistiluotsi -hankkeen aikana. Alla olevassa kartassa näkyy kunnat, joilla on saatu enemmän toimintaa/yhteistyötä aikaiseksi hankkeen aikana sekä alueet, joissa toiminta on vielä käynnistämävaiheessa. Vakiintuneella toiminnalla tar-

koitetaan tilannetta, jossa Muistiluotsi -hankkeen aikana kehitetyt toiminnat ovat käytössä ja mahdollisesti juurtuneet osaksi arkikäytäntöjä ko. olevalla alueella (vrt. kaavio s. 9). Vakiintuneen toiminnan alueilla toimii lisäksi alaosasto, joka vastaa osaltaan toiminnan jatkuvuudesta ja kehittämisestä. Muistiluotsin rooli on näiden alueiden osalta koordinoiva, tukea ja konsultaatiotyypistä apua tarjoava. Käynnistyvän ja vahvaa tukea edellyttävien alueiden kohdalla Muistiluotsin rooli on aktiivisempi, toimintatapojen ja yhteistyökäytäntöjen aikaansaaminen sekä alaosaston perustaminen. Tässä työssä korostuu moniammatillisen yhteistyön tärkeys ja toisaalta vapaaehtoistyön kehittämiseen liittyvät tekijät.

MUISTILUOTSITOIMINNAN TILANNE PIRKANMAALLA
JA HUITTISISSA 2011

Muistiluotsi -hankkeen toiminnassa keskeinen tavoite oli luoda työvälineitä maakunnallisen kehittämistyön tueksi. Yksi konkreettinen esimerkki tästä on *Alaosastotoimijan käsikirja*, joka on tarkoitettu apuvälineeksi ja työkaluksi uutta alaosastoa perustettaessa sekä olemassa oleville alaosastoille. Alaosastotoimijan käsikirjan tavoitteena on yhdenmukaistaa yhdistyksen piirissä toteutettavan vapaaehtoistyön toimintakulttuuria, luoda yhteisiä pelisääntöjä toimijoille sekä helpottaa suoran palautejärjestelmän kehittämistä alaosastoverkoston ja emoyhdistyksen kesken. Käsikirja jalkautettiin kaikkiin alaosastoihin hyödynnettäväksi ja edelleen kehitettäväksi alueellisista tarpeista ja intresseistä lähtien.

4.2 Tiedon levitys

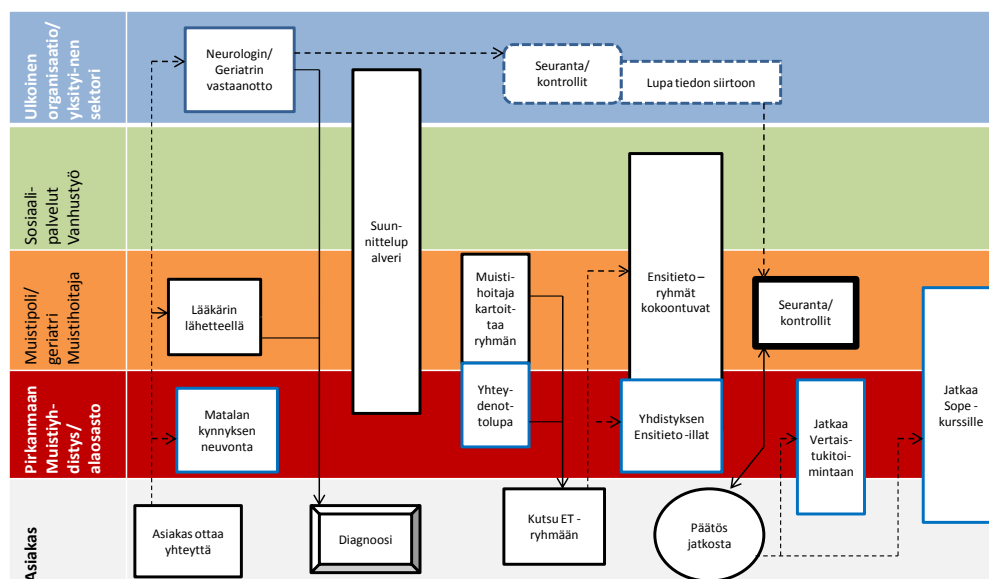
Pirkanmaan Muistiluotsin yhtenä tavoitteena oli lisätä tietoa muistisairauksista sekä muistisairaiden ja heidän omaistensa tukemisen mahdollisuuksista. Tavoitteena oli koota ja jakaa tietoa muistisairauksista, niiden ennaltaehkäisystä ja hoidosta, saatavilla olevista palveluista ja etuisuuksista. Maakunnan alueella tehtävä tiedotus ja koulutus on otettu hyvin vastaan.

Muistiluotsi järjestää omaisille suunnattua koulutusta, sekä yleisötilaisuuksia kaikille muistiasioista kiinnostuneille.

4.2.1 Ensitiedon järjestäminen yhteistyössä kuntien kanssa

Tavoitteena on antaa hiljakkoin diagnoosin saaneille sekä heidän omaisilleen kattavasti tietoa, monipuolista tukea sekä eväitä elämän mielekkyyden ja hallinnan tunteen säilyttämiseksi ja lisäämiseksi. Monilla alaosastopaikkakunnilla järjestetään yhteistyössä kunnan muistihoitajien, sosiaalityöntekijöiden, geriatrien ja muiden asiantuntijoiden kanssa ensitietokursseja, jotka jatkuvat tämän jälkeen vertaisryhminä. (kuvattu liitteen hyvänä käytäntönä). Viikonlopun mittainen sopeutumisvalmennuskurssi on osa Tampereella järjestettävää ns. Ensi-vaiheen tieto- ja tukipakettia, johon sisältyy ensitietoilta, viikonlopun mittainen sopeutumisvalmennuskurssi sekä jatkotapaaminen. Viikonloppukurssissa keskeisellä sijalla on vertais-tuki. Viikonlopun mittaiseen kurssiin sisältyy vertaistuen lisäksi lääkärin ja fysioterapeutin luentoja, tietoa tuista ja etuisuuksista sekä tietoa yhdistyksen ryhmätoiminnasta.

Ensitieto- ja sopeutumisvalmennuksen asiakasprosessi

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen toimesta on pilotoitu ensitiedon järjestämistä Muistiyhdistyksen, kunnan vanhustyön sekä terveydenhuollon yhteistyönä. Vaihtoehtoisia tapoja on useita, riippuen kulloisenkin kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen tavoista sekä organisaatorakenteesta. Hankkeen aikana toteutettu Ensitieto- valmennus on tavoittanut vuosi vuodelta suuremman joukon muistisairausdiagnoosin saaneita ja heidän läheisiään ympäri maakunnan.

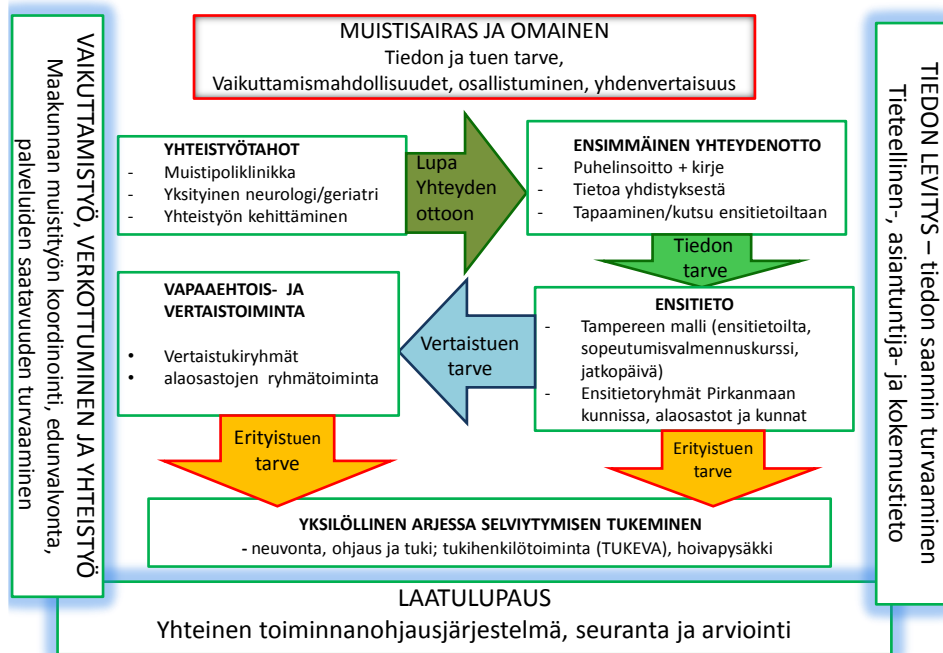
4.2.2 Yleisötilaisuuksien järjestäminen

Keskeisenä tiedonlevityksen muotona Pirkanmaan Muistiluotsissa on ollut yleisötilaisuuksien järjestäminen eri puolilla Pirkanmaata yhteistyössä alaosastojen vapaaehtoisten kanssa. Pienilläkin paikkakunnilla nämä yleisötilaisuudet ovat keränneet suuren kuulijakunnan. Luentotilaisuuksia on järjestetty vuosittain useita kymmeniä ja ne ovat tavoittaneet vuosittain keskimäärin 1600 henkilöä. Pienimuotoisemmat ns. Muistikahvilat pitävät sisällään asiantuntijaluennon lisäksi mahdollisuuden vertaistukeen ja ovat suunnattuja etupäässä muistisairaille ja heidän omaisilleen.

4.3 Asiakastyö; muistisairas ja omainen kaiken toiminnan keskiössä

Asiakastyö Muistiluotsissa on laaja toiminnallinen kokonaisuus, joka oikeastaan kattaa kaikki toiminnot ja samalla määrittää Muistiluotsin muuta toimintaa kuten esim. vapaaehtois- ja vertaistoimintaa. Asiakaslähtöisyys on ollut keskeisin Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen toimintaa ohjaava kriteeri. Kaikki toiminta on pyritty nivomaan mahdollisimman lähelle toiminnasta hyötyviä ja heidän kanssaan. Matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspalvelun kysyntä on kasvanut viimeisten vuosien aikana ja yleisen tietoisuuden lisääntymisen myötä ihmiset ottavat herkemmin yhteyttä jo varhaisemmassa vaiheessa, kun muistin heikkeneminen alkaa mietityttämään tai huoli läheisestä kasvaa. Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen ohjausryhmälle tehdyn kyselyn perusteella voidaan sanoa, että asiakastyö ja sen kehittäminen on ollut ja tulee olemaan keskeisellä sijalla Muistiluotsitoiminnassa.

PIRKANMAAN MUISTILUOTSITOIMINTA

4.3.1 Yhdistys ottaa yhteyttä asiakkaaseen

Pirkanmaan Muistiluotsi -hanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä lääkärien, sairaanhoitajien, terveydenhoitajien ja monien muiden ammattilaisten kanssa, jotka työssään kohtaavat muistisairaita ja heidän läheisiään. Vaikka yhteistyötahot ovat pyrkineet ohjaamaan muistisairaita ja heidän omaisiaan Muistiluotsitoiminnan pariin, ei asiakas välttämättä esimerkiksi diagnoosin saamisen hetkellä pysty vastaanottamaan samaansa informaatiota. Myös yhteistyötahon voi olla hankala ohjata toiminnan pariin, jonka sisällöstä hänellä ei ole aivan tarkkaa ja ajantasaista tietoa. Näitä esteitä madaltamaan kehitettiin Yhteydenottolupa -lomake (kuvattu luvussa 7.). Lomakkeella asiakas antaa allekirjoituksella luvan, jonka perusteella Muistiluotsin työntekijä otetaan häneen yhteyttä. Muistiluotsin työntekijä soittaa luvan antaneille ja kertoo toiminnasta sekä lähettää postitse materiaalia ja kutsuu tutustumaan yhdistyksen toimintaan. Luvan antaminen ei sido tai velvoita asiakasta mihinkään. Lomakkeen tarkoituksena on helpottaa ammattilaisten työtä ja muistisairaiden ja omaisten ohjaamista yhdistystoiminnan pariin. Lomakkeen käyttö on hyvin helppoa ja yhteistyötahon ei tarvitse kantaa huolta onko esim. heillä olevat Muistiluotsin yhteystiedot ajan tasalla tai minkälaista toimintaa milläkin hetkellä on tarjolla.

4.3.2 Muistineuvonta

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen aikana on testattu ja toteutettu erilaisia muistineuvonnan muotoja, kuntien palveluja täydentävänä toimintana. Muistineuvonnan ja -ohjauksen muoto-

ja Muistiluotsissa ovat; puhelimitse ja sähköpostitse tapahtuva neuvonta, ajanvarauksella järjestettävä henkilökohtainen neuvonta sekä muistineuvontapisteet eri puolilla maakuntaa. Muistineuvontaan tulevilla on hyvin monenlaisia kysymyksiä ja odotuksia neuvonnan suhteen. Eniten kysytään neuvoja sairauteen liittyvään häiriökäyttäytymiseen, lääkitykseen sekä käytännön ohjeita arkipäivän ongelmatilanteisiin. Lisäksi halutaan tietoa esimerkiksi sosiaaliturvan tukimuotoihin ja laitoshoitoon liittyvistä asioista sekä haetaan apua erilaisten hakemusten tekoon.

Yhä useammin ihmiset haluavat tietoa muistiasioista jo varhaisessa vaiheessa, kun oma tai läheisen muistin tila askarruttaa. Hankkeen aikana ennaltaehkäisevän tuen ja ohjauksen merkitys on kasvanut, yleinen tietoisuus on lisääntynyt sekä muistisairauksiin liittyvän stigman lieventynyt. Säännöllistä muistineuvontaa Muistiluotsin toimesta oli vuonna 2011 seitsemässä kunnassa Pirkanmaalla. Muistineuvonta tavoittaa vuositasolla yli tuhat pirkanmaalaista, ja sillä on merkittävä rooli matalan kynnyksen järjestölähtöisenä toimintana.

4.3.3 Muistitori

Pirkanmaan Muistiluotsi -hanke on tehnyt yhteistyötä mm. Tampereen kaupungin Ikäpisteen ja sen toiminnan päätyttyä Tampereen Kotitorin kanssa. Muistiluotsi -hankkeen työntekijä on käynyt Ikäpisteen toimitiloissa kerran kuukaudessa kahden tunnin ajan kertomassa muistisairauksiin liittyvistä asioista ja antanut henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa. Vastaavalaista toimintaa on säännöllisesti Nokialla terveyskeskuksen tiloissa sekä Kangasalla. Lisäksi Hämeenkyrössä, Ikaalisissa, Lempäälässä, Parkanossa, Pirkkalassa, Sastamalassa, Urjalassa, Valkeakoskella ja Virroilla on ollut vastaavia yksittäisiä toritapahtumia mm. valtakunnallisella muistiviikolla, joissa alaosastojen ammattihenkilötaustan omaavat vapaaehtoiset ovat yhdessä Muistiluotsin työntekijän kanssa antaneet neuvontaa ja ohjausta omalla alueellaan sekä tutustuttaneet alaosaston toimintaan. Muistitorit ja yleisötilaisuudet tavoittavat keskimäärin runsaat neljä tuhatta (4 000) pirkanmaalaista vuosittain.

4.4 Verkottuminen ja yhteistyö

Hanke on tehnyt moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Muistiluotsin erityisosaiselle ja asiantuntijuudelle on ollut kysyntää. Oppilaitosten mm. Tampereen ammattikorkeakoulun sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa on tehty koko hankekauden yhteistyötä mm. tarjoamalla harjoittelumahdollisuuksia, opinnäytetöitä jne.

Pirkanmaan kuntien muistihoidajien kanssa tehtävä yhteistyö on ollut keskeisellä sijalla Muistiluotsi -hankkeessa. Vuosittain on järjestetty kaksi muistihoidajille sekä alaosastojen

vastaaville suunnattua verkostotapaamista. Näihin tapaamisiin on osallistuttu kiitettävästi koko maakunnan laajuudelta. Muistihoitajat ovat kokeneet yhteistapaamiset tärkeinä sekä ammattitaitonsa vahvistamisen, että työnsä arvostamisen kannalta. Muistiluotsitoiminnan nähdään vaikuttaneen myönteisesti muistityön kehittymiseen (sekä esim. muistihoitajavankansien lisääntymiseen) kunnissa.

Lisäksi Muistiluotsi -hanke on ollut mukana muistiverkosto -työryhmässä, johon kuuluu Tampereen seudun keskeiset muistityötä tekevät organisaatiot. Verkoston tehtävänä on välittää tietoa eri toimijoiden välillä sekä lisäksi vaikuttaa alueellaan yleiseen tietoisuuteen, järjestämällä koulutuksia, yleisötilaisuuksia ja toimimalla yhdessä. Pirkanmaan Muistiluotsi on lisäksi sitoutunut valtakunnallisen Muistiluotsiverkoston toimintaan jakamalla erityisosaimistaan sekä osallistumalla mm. verkostolle suunnattuihin tilaisuuksiin.

4.5 Vaikuttamistyö

Kunnat ovat suuren haasteen edessä lähivuosina asiakaslähtöisten palvelujen järjestämisessä muistisairaille ja heidän läheisilleen. Kotona asumisen tukemiseen ei ole reagoitu kasvaneita tarpeita vastaavasti, sillä muistisairaana omaishoitajan asema on heikentynyt viidessä vuodessa (Muistibarometri 2010). Palvelujärjestelmän kannalta muistisairaiden ja heidän omaistensa tarpeiden tuominen päättäjien tietoisuuteen on ollut Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeessa merkittävä tehtävä. Edunvalvonta, vaikuttaminen ja asiantuntijana toimiminen, kehittämistarpeiden esille tuonti, sekä muistisairaiden äänenä toimiminen ovat tärkeitä Pirkanmaan Muistiluotsin tehtäviä myös jatkossa. Kunnat ovat hyödyntäneet Muistiluotsissa toimivien henkilöiden omalta kentältä hankkima asiantuntemusta. Asiantuntemusta tarjotaan kuntien päätöksenteon tueksi mm. osallistumalla ja vaikuttamalla erilaisten verkostojen kautta. Tästä yhtenä esimerkkinä Tampereen muistiverkosto, jonka puitteissa on tehty ansiokasta vaikuttamistyötä Tampereella.

Verkostoyhteistyön painotus on ollut koko hankekauden toiminnan keskiössä. Muistiluotsi -hankkeen toiminta on nähty kunnissa erittäin tärkeänä, ja merkityksen on arvioitu kasvavan tulevaisuudessa. Muistiluotsin toiminnan koetaan vaikuttaneen muistityön kehittymiseen kunnissa positiivisesti. Muistihoitajien taholta Pirkanmaan Muistiluotsin toiminta on nähty tärkeänä osana hoitoketjua. Monessa kunnassa muistityöhön on resursoitu lisää osaavaa henkilökuntaa ja samalla myös henkilökunnan koulutuksia on lisätty tai niitä tuetaan paremmin. Hoitopolun kehittämiseen on käytetty aikaa ja resursseja, samalla kun muistisairaana henkilön seuranta on parannettu useissa kunnissa. Muistineuvontaa on lisätty ja muistisairaana asioiden hoitaminen on tehty helpommaksi. Yhteistyötä eri toimijoiden kesken on lisätty ja esimerkiksi ryhmäkotien määrää on lisätty. Muistityön ammattilaiset ovat kokeneet

Muistiluotsin ja alaosastojen toiminnan oman työnsä kannalta erittäin merkittävänä. Yhteistyö on tuonut muistihoitajille apua verkostoitumisessa ja tukea omaan työhön.

Vaikuttamistyön tulokset näkyvät ennen muuta järjestölähtöisen työn tarpeen kasvussa sekä yleisen tietoisuuden (*Kuntoutusmallin* ©Muistiliitto levittäminen, *Ensietievalmennuksen*) lisääntymisenä maakunnan alueella. Alaosastotoimijoiden näkökulmasta muistiasioiden substanssiosaaminen on lisääntynyt paikallisen tason muistityössä ja tässä Muistiluotsi -hankkeen vaikuttamistyöllä on keskeinen merkitys. Hankkeen aikana järjestettiin kuntapäätäjille suunnattuja Muistifoorumeja sekä erilaisia seminaareja niin suurelle yleisölle, yhteisöryhmäpaneille kuin muistisairaille ja heidän läheisilleen. Vaikuttamistyön näkökulmasta yksi näkyvimpiä tilaisuuksia oli syksyllä 2010 järjestetty Sairastuneiden seminaari. Seminaari oli Hyvä Ikä -messujen yhteydessä Tampereella ja osui ajankohtaan, jolloin lähdettiin luomaan kansallista muistiohjelmaa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toimesta. Sairastuneiden seminaarissa tärkeimmän sijan saivat muistisairaajat ja heidän kokemuksensa, jotka välitettiin kansalliselle muistiohjelmatyöryhmälle. Seminaariin osallistui eri puolilta maata enemmän muistisairaita ja heidän omaisiaan kuin mihinkään vastaavaan foorumiin aiemmin.

Matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspalvelun kysyntä on kasvanut viimeisten vuosien aikana. Yleisen tietoisuuden lisääntymisen myötä ihmiset ottavat herkemmin yhteyttä jo varhaisemmassa vaiheessa, kun muistin heikkeneminen alkaa mietityttämään tai huoli läheisestä kasvaa. Yksi hankkeen tärkeimpiä pyrkimyksiä on ollut muistisairauksiin liittyvän stigman hälventäminen ja sen myötä tutkimuksiin ja hoitoon hakeutumisen helpottaminen.

5. VAIKUTUKSET JA NIIDEN ARVIOINTI

5.1 Tulosten ja vaikutusten mittaamisesta

Vaikutusten arvioinnissa keskeinen kysymys kuuluu: mikä vaikuttaa mihinkin, milloin, miten ja millä edellytyksillä. Sana vaikuttavuus kuvaa sekä tulosta, vaikutusta, että vaikuttamisen prosessia. Vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on olennaista, että prosessit ja tulokset yhdistetään eikä tarkastella vain jompaakumpaa (Dahler-Larsen 2004). Pirkanmaan Muistiluotsihankkeen vaikutuksia arvioitaessa haasteena on ollut, kuinka saada kuvattua toiminnan eritasoiset vaikutukset ja millä kriteereillä. Valtakunnallisen Muistiluotsikoordinaation taholta on laadittu yhteiset toiminnan sisällön ja rakenteen reunaehdot sekä maakunnalliset tavoitteet ja kriteerit. Käytännön arjessa hankkeiden tavoitteenasettelut ja toiminnan sisällön painotukset ovat mukautuneet paikallisiin intresseihin ja tarpeisiin.

Asiakaslähtöisyyttä ja -tyytyväisyyttä sekä osallistumisaktiivisuutta on seurattu yhdistyksen asiakaspalautejärjestelmän mukaisesti. mm. osallistujapalautteiden avulla. Sairastuneiden ja omaisten osallistumisaste, vapaaehtoismijoiden profiili ja lukumäärä, alaosastotoiminnan laajuus, kehittyneisyys ja kattavuus ovat keskeisiä seurattavia kohteita. Yhteistyön sekä verkostojen määrää, laatua ja tiheyttä sekä kehitettyjen mallien käyttöönottoa ja soveltamista arvioidaan (yhteydenottolupa, ensitieto jne). Palvelujen saatavuudesta sekä hyvän hoidon kriteerien toteutumisesta on kerätty tietoa. Pirkanmaalla Muistiluotsihankkeen toimintaa ja sen prosesseja on kuvattu ja arvioitu säännöllisten palautekyselyjen avulla. Lisäksi arviointitietoa on kerätty opinnäytetöiden avulla, alaosastotoimijoilta ja vapaaehtoisilta on kerätty säännöllisesti kirjallista palautetta saamastaan tuesta ja sen riittävydestä. Lisäksi hankkeen aikana on kehitetty vuorovaikutteisia palautejärjestelmiä eri toimijoiden välille (mm. *Alaosastotoimijan käsikirja*). Seuraavassa taulukossa on erittely keskeisistä selvityksistä, joilla on kerätty arviointitietoa Muistiluotsihankkeen toiminnasta ja sen vaikutuksista.

selvitys	tarkoitus
Kysely Pirkanmaan vanhustyön johtajille (helmikuu 2010)	Pirkanmaan Muistiluotsi toteutti helmikuussa 2010 netin välityksellä kuntakyselyn, joka suunnattiin alueen kuntien vanhustyönjohtajille tai vastaaville. Kyselyssä kartoitettiin muistisairaiden ja omaisten hoidon ja palvelujen tilaa sekä tulevaisuuden näkymiä Pirkanmaan kunnissa sekä tarpeita ja toiveita Pirkanmaan Muistiluotsin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseksi.
Kysely alaosastojen vastuhenkilöille (syksy 2010)	Kyselyssä kartoitettiin alaosastotoimijoiden näkemyksiä Muistiluotsitoiminnan vaikutuksista paikallisella tasolla sekä koordinaation ja tuen tarpeista.
Kysely Muistiluotsi -hankkeen ohjausryhmälle	Kyselyn tavoitteena oli selvittää ohjausryhmän näkemyksiä hankkeen tavoitteiden toteutumisesta toiminnan painopistealueiden mukaan.
Kysely Pirkanmaan Muistiyhdistys ry:n hallitukselle	Kyselyn tavoitteena oli selvittää yhdistyksen hallituksen näkemyksiä hankkeen tavoitteiden toteutumisesta toiminnan painopistealueiden mukaan.
Opinnäytetyö; Vertaistuen merkitys muistisairaana läheiselle (toukokuu 2011)	Opinnäytetyössä selvitettiin vertaistuen merkitystä muistisairaiden läheisille ja heidän hoitoonsa osallistuville. Opinnäytteeseen liittyvään kyselyyn vastasi 44 muistisairaana omaista Pirkanmaan Muistiyhdistyksen piirissä.
Opinnäytetyö; Muistisairaiden hoitopolun toimivuus Pirkanmaalla (syksy 2011)	Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää muistihoitajille suunnatun kyselyn avulla muistisairaiden hoitopolun tilaa Pirkanmaalla. Lisäksi haluttiin selvittää millainen rooli Muistiluotsi -hankkeella on ollut maakunnassa muistihoitajien näkökulmasta.

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeessa arviointia on toteutettu eri tasoilla koko hankekauden ajan (ks. kuvio alla). Valtakunnallisen Muistiluotsiohjelman arviointi käynnistyi kesäkuussa 2008 kyselyllä, jossa tarkasteltiin hankkeeseen valittua toimintamallia, projektiorganisaation toimivuutta, hankkeen resursointia ja alueellisten asiantuntija- ja tukikeskushankkeiden toimintaa. Arvioinnin kohteina ovat olleet paitsi *tavoitteiden toteutuminen*, myös *prosessien arviointi*.

	itsearviointi	sidosryhmäarviointi	vertaisarviointi	ohjausryhmäarviointi
hankkeen aikana	Tavoitteiden ja toimenpiteiden täsmentäminen sekä jatkuva arviointi. Asiakasnäkökulman keskeisyys hankkeen kaikissa vaiheissa	Sidosryhmien arviointi saavutetuista tuloksista ja niiden suhteesta asetettuihin tavoitteisiin	Muistiluotsiverkosto, muut Länsi-Suomen alueen hankkeet	Ohjausryhmä arvioi ja seuraa hankkeen tavoitteiden toteutumista säännöllisissä kokouksissa
hankkeen päätyessä	Hankkeen keskeiset tulokset ja tavoitteet kuvataan loppuraportissa	Tulosten ja johtopäätösten arviointi laajemmalla (maakunnallisella, keskusjärjestön) tasolla	Yhteinen loppuarviointi muiden Muistiluotsi -hankkeiden kanssa	Hankkeen myötä tuotetut toimenpideehdotukset Jatkokehittämissä

5.2 Keskeiset vaikutukset

5.2.1 Palvelujen järjestämisessä – rakenteelliset vaikutukset

Monessa Pirkanmaan kunnassa muistityöhön on resursoitu lisää osaavaa henkilökuntaa ja samalla myös henkilökunnan koulutuksia on lisätty tai niitä tuetaan paremmin. Muistiluotsi -hankkeen toiminnan koetaan vaikuttaneen muistityön kehittymiseen kunnissa positiivisesti. Hoitopolun kehittämiseen on käytetty aikaa ja resursseja, samalla kun muistisairaana henkilön seuranta on parannettu useissa kunnissa. Muistineuvontaa on lisätty ja muistisairaana asioiden hoitaminen on tehty helpommaksi. Yhteistyötä eri toimijoiden kesken on lisätty ja esimerkiksi ryhmäkotien määrää on lisätty. Muistityön ammattilaiset ovat nähneet muistiluotsin ja alaosastojen toiminnan oman työnsä kannalta erittäin merkittävänä. Yhteistyö on tuonut muistihoidajille apua verkostoitumisessa ja tukea omaan työhön. Muistiluotsitoiminta nähdään tärkeänä osana hoitoketjua. Kuntien ja Muistiluotsin yhteistyön koetaan vahvistuneen hankkeen aikana ja juurtuneen osaksi hoito- ja kuntoutuspolkuja.

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeessa tehtyjen selvitysten tulokset ovat linjassa valtakunnallisen Muistiluotsiohjelman sidosryhmille tehtyjen kyselyjen kanssa. Muistiluotsitoiminnan merkittävimpiä saavutuksia sidosryhmien edustajien mielestä valtakunnallisestikin ovat:

- Tiedon jakaminen ja levittäminen, (muisti)asian tunnetuksi tekeminen
- Tapahtumien ja koulutusten järjestäminen
- Yhteistyö- ja tukiverkoston luominen, mm. kunnan toimijoiden kanssa
- Kuntien muisti- ja dementia-työn vahvistaminen
- Omaishoitajien tukeminen
- Muistisairaiden hoitoon pääsyn edistäminen
- Hoitoketjun toimivuuden parantaminen
- Uusien toimintamallien (mm. ensitiedon järjestäminen) luominen
- Muistihoidajajärjestelmän kehittäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa

Pirkanmaalla tehtyjen edellä taulukossa kuvattujen selvitysten mukaan Muistiluotsin toivotaan tulevaisuudessa kehittävän yhteistyötä julkisen terveydenhuollon kanssa, tukevan uusia muistihoidajia ja antavan neuvontaa ja ohjausta entistä enemmän. Muistiluotsia toivotaan automaattiseksi osaksi muistipoliklinikoiden ja muistiosastojen sekä ryhmäkotien arkea. Muistiluotsin toivotaan myös järjestävän luentoja ja yleisötilaisuuksia sekä pitämään muistiasiat esillä julkisessa sanassa. Muistihoidajat toivovat muistiyhdistyksen järjestävän oman kuntansa alueella yleisötilaisuuksia, koulutuksia, ensitieto- ja sopeutusvalmennuskursseja sekä vertaisryhmiä. Lisäksi toivotaan lisää tukea alaosastojen toimintaan, kuten vapaaehtoisten rekrytointiin ja yhteistyön organisoimiseen eri toimijoiden välillä.

5.2.2 Vapaaehtoistyön kehittäminen – kokemukselliset vaikutukset

*” Muistiluotsiaika on tuonut meille energiaa ja rohkeutta toimia monipuolisemmin.”
(Huittisten alaosastovastaava Aira Autio, Turun Sanomissa 8.10.11)*

Osallisuuden ja vertaisuuden kriteerit näkyvät ennen muuta yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan kasvussa, joka on pitkälti tulosta Muistiluotsi -hankkeessa toteutetusta kehittämistyöstä. Pirkanmaan Muistiyhdistyksen vapaaehtoistoiminnan keskeisin työmuoto on muistisairaille ja heidän läheisilleen suunnatut vertaistukiryhmät. Joissakin alaosastoissa vertaisryhmätöimintää on toteutettu jo yli kymmenen vuoden ajan ja käytännön työn kautta vertaistukitoiminta on osoittanut, että tämän kaltaiselle toiminnalle on aidosti tarvetta. Vertaisryhmiin osallistuneet ovat tuoneet esiin ryhmän sosiaalisen sekä kuntouttavan merkityksen, mikä osaltaan korostaa yhdistyksen paikkaa moniammatillisen yhteistyön kentällä.

Alaosastojen vertaisryhmiin osallistuneiden kokemuksia selvitettiin keväällä 2011 valmistuneessa opinnäytetyössä. Muistisairaiden läheisille tarkoitettuun tutkimukseen osallistui 44 henkilöä. Osallistujat kokivat vertaisryhmätöiminnan ensiarvoisen tärkeänä, yhtenä kotona selviämisen mahdollistajana. Valtaosa vastanneista koki vertaistuen olevan tärkeää koko muistisairauden ajan heti diagnoosin saamisesta alkaen. Tärkeimpänä nähtiin kokemusten jakaminen, oman jaksamisen vahvistuminen sekä henkinen tuki, joita ryhmistä saatiin. Osallistujat toivoivat saavansa lisää vinkkejä arjessa selviytymiseen ja muistisairaahan kohtaamiseen sekä asiantuntijatietoa mm. sairauden etenemisestä, tuista ja palveluista. Ryhmätöiminnan lisäksi toivottiin tukihenkilöä, jolta saisi konkreettista tai henkistä tukea yllättäviin ongelmatapauksiin (Lappalainen 2011).

Alaosastoissa toimiville vapaaehtoisille tehtiin kyselyt vuosina 2010 ja 2011, joissa kartoitettiin vapaaehtoistyön laajuutta sekä muistiluotsikoordinaation ja yhteistyön tarpeita. Muistiluotsitoiminnalla nähtiin olevan ratkaiseva merkitys maakunnallisen vapaaehtoistyön tukemisessa, ohjaamisessa ja koordinoinnissa sekä yhteistyöverkostojen luomisessa ja ylläpitämisessä ja ennen kaikkea muistisairaahan ja omaisen vertaistuen ja tiedon saannin turvaamisessa maakunnan kattavasti. Muistiluotsin tuki alaosastoille nähdään tärkeänä toiminnan edistäjänä ja vahvistajana.

Vastausten perusteella nousi kuitenkin esiin myös vapaaehtoistoiminnan koordinaation riittämättömyys sekä (työn)ohjauksellisen tuen suuri tarve. Hankekautena Pirkanmaan Muistiluotsin resurssit eivät ole olleet riittäviä myöskään maakunnan väestöpohjaan tai muistisairaiden määrään suhteutettuna. Alaosastojen kautta organisoituun vapaaehtoistyöhön on saatu hankekaudella kiitettävästi toimijoita, mutta heidän työnsä tukemiseksi ja vakiinnuttamiseksi resurssit ovat olleet riittämättömät ja vapaaehtoiset ovat joutuneet työssään liian lujille.

5.2.3 Yhdistystoiminnan kehittäminen – yhteisötason vaikutukset

Pirkanmaan Muistiyhdistys on toiminut maakunnallisella tasolla jo ennen Muistiluotsi -hanketta. Hankkeen myötä syntyneiden yhteistyöverkostojen avulla Muistiluotsitoiminnan koetaan vahvistaneen ja helpottaneen käytännön toimintaa. Yhteistyöverkoston avulla on pystytty jakamaan tietoa muistisairaille, omaisille sekä muille toimijoille lähellä heidän omaa elinpiiriään. Erityisesti alaosastotoiminta on mahdollistanut Muistiluotsi-ideologian juurruttamisen osaksi pirkanmaalaista järjestötoimintaa.

Muistiluotsitoiminnan koetaan edistäneen maan laajuisesti eri muistiyhdistysten keskinäisiä suhteita ja yhteistoimintaa. Valtakunnallinen Muistiluotsiohjelma sekä Luotsiverkosto on tuonut toimijoita lähemmäs toisiaan ja helpottanut osaltaan muistiasioiden yhteiskunnallisten pyrkimysten ajamista.

Hankkeen aikana selvitettiin Muistiyhdistyksen hallituksen näkemyksiä, kuinka Muistiluotsitoiminta oli onnistunut eri painopistealueiden osalta. Asiakastyön painopistealueella oli hallituksen näkemyksen mukaan onnistuttu hyvin, samoin ajankohtaisen tiedon levittämisessä ja verkottumisen alueella. Hallituksen näkemyksen mukaan juuri nämä toiminnan painopisteet tulisi säilyttää keskeisinä jatkossakin, kaiken toiminnan lähtökohdan ollessa muistisairaiden ja heidän läheistensä tarpeiden tunnistaminen sekä oikeuksien edistäminen.

Voidaan sanoa, että kansalaisjärjestötoiminta mahdollistaa ihmisille sellaisia sosiaalisen vuorovaikutuksen ja aidon yhteisöllisyyden muotoja, joita yhteiskuntamme viralliset tahot eivät kykene tarjoamaan. Muistiluotsitoiminnassa tämä näkyy erityisesti siinä, että muistisairaat ja heidän läheisensä saavat oman paikan ja yhteisön sekä mahdollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Vapaaehtoistoiminnalle ominainen *tavallisuus* ja *matalan kynnyksen* toimintaperiaate ovat juuri niitä arvoja, jotka määrittävät yhdistyksen paikkaa osana palvelujärjestelmää. Ammatillisen auttamistyön resurssit ja toiminnan painopisteet on suunnattu hoidollisiin menetelmiin, eikä virallisen terveydenhoidon ole tarpeenmukaistakaan yrittää ratkaista kaikkia ihmisten arkielämän hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyviä kysymyksiä. Viime vuosien aikana palvelujärjestelmää on haluttu kehittää suuntaan, joka mahdollistaa avun ja tukitoimien saamisen mahdollisimman luonnollisella tavalla. Tässä pyrkimyksessä järjestölähtöisen auttamistyön merkitys on tunnustettu ja esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan painopistettä korostettu aiempaa enemmän. Muistiluotsitoiminta on ennen muuta keskitetysti koordinoitu tapa organisoida laadukasta, järjestölähtöistä vapaaehtoistoimintaa, maakunnan kattavasti. Pirkanmaan Muistiyhdistykselle hanke on antanut paljon uusia työvälineitä ja tuonut esiin uusia kehittämiskohteita sekä luonut uusia vaikuttamistyön kanavia muistisairaiden ja heidän läheistensä arjen helpottamiseksi ja yhdenvertaisten palvelujen turvaamiseksi.

6. HANKKEESSA HAVAITTUJA HAASTEITA

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeessa on arvioitu toiminnan kannalta merkityksellisimpiä riskejä ja haasteita sekä varauduttu toimenpiteisiin ja tarvittaviin korjausliikkeisiin. Riskien arviointia on tehty säännöllisesti toiminnan eri vaiheissa työntekijöiden, ohjausryhmän ja hallituksen toimesta sekä alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostotapaamisissa.

Muistiluotsi -hankkeessa havaitut riskit ja haasteet liittyvät paljolti vapaaehtoistoiminnan koordinoiminnin ja organisoiminnin sekä vapaaehtoisten ihmisten sitoutumisen kysymyksiin. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta sitoutumisen kysymykset ovatkin tärkeässä asemassa. Useimmiten vapaaehtoistoimintaa organisoivat järjestöt tekevät kehittämistyötä RAY:n projektirahoituksen turvin ja se luo toiminnalle sekä ajalliset että taloudelliset raamit. Vapaaehtoistoiminnan parissa toimivia ihmisiä ei voi *sitoo* tehtäviinsä, vapaaehtoisuuden olleessa toiminnan lähtökohta. Ammatillisessa hoitotyössä henkilöstö tekee työtään työso-
pimusten edellyttämässä puitteissa ja se takaa ainakin periaatteessa heidän sitoutumisensa annettuihin tehtäviin. Ihmisten vapaaehtoiseen työpanokseen perustuva toiminta sisältää aina joitakin riskitekijöitä, mutta niiden olemassaolo täytyy hyväksyä, jotta toimintaa voidaan ylipäättään järjestää ja kehittää.

Tänä päivänä puhutaan yhä enemmän jaksamisen merkityksestä vapaaehtoisorganisaatioissa. Kun vapaaehtoisten vastuutehtävät lisääntyvät ja vapaaehtoistoiminnan merkitys kasvaa, lisääntyy myös riski, että vapaaehtoistoimijat uupuvat työssään. Vapaaehtoistoimijat tarvitsevat tukea ja ohjausta omassa tehtävässään siinä missä palkkatyötä tekevät. Muistiluotsi -hankkeessa tämä seikka on korostunut erityisesti toiminnan laajentumisen sekä vapaaehtois-
toimintaan osallistuvien lukumäärän kasvun myötä. Alaosastotoiminnan laajentuminen maakunnan kattavaksi muistisairaana ja omaisen tukimuodoksi edellyttää Muistiluotsilta vahvaa tukea ja koordinaatiota.

Vapaaehtoistoiminnan jatkuvuutta ja vapaaehtoistoimijoiden jaksamista on hankkeessa pyritty varmistamaan erityisesti luomalla yhteiset pelisäännöt toiminnalle sekä kehittämällä palautejärjestelmää alaosastoverkoston ja Muistiluotsikoordinaation välille. Alaosastotoimijan käsikirja on yksi konkreettinen työväline, jolla pyritään helpottamaan välittömän palautteen antamista puolin ja toisin, ja näin välttämään toimijoiden väsymistä tärkeässä tehtävässään. Hankkeen aikana on lisäksi säännöllisesti järjestetty virkistystilaisuuksia, joilla on haluttu tarjota maakunnan eri puolilla toimiville vapaaehtoistoimijoille mahdollisuus vertaistukeen ja hetken irrottautumiseen arjen kiireiden keskeltä.

Toinen Muistiluotsitoiminnan kannalta haastava alue liittyy kuntien/julkisen sektorin kanssa tehtävään yhteistyöhön ja tarkemmin toimijoiden välisiin rooleihin muistityön kentällä. Va-

paaehtoistoimijoiden näkökulmasta toimiva yhteistyöverkosto on olennaisen tärkeässä osassa asiakaslähtöisiä palveluja kehitettäessä. Vapaaehtoistyön tärkeyden ja merkitysten julkilausuminen on hyvä alkua, mutta lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta kaivataan aktiivisuutta ohjaamisessa järjestölähtöisen työn pariin sekä siihen, että vapaaehtoiset otetaan mukaan kehittämistyön verkostoihin. Palvelujen kehittämistoimien päämäärä, muistisairaiden ja heidän läheistensä auttaminen ja tukeminen, on sama niin virallisella kuin vapaaehtoistyön sektorilla, ja näin on myös perusteltua, että kaikkia osapuolia kuullaan asioista päätettäessä. Asiakaslähtöisiä palveluja kehitettäessä tämä tarkoittaa, että muistisairasta ja hänen läheistään kuullaan. On tärkeää ottaa vapaaehtoistoimijoita mukaan niihin foorumeihin, joissa päätetään järjestölähtöisen työn roolista hyvinvointipalvelujen järjestämisen kentillä.

Viimeisten vuosien rakenteelliset muutokset kunnissa ovat väistämättä laittaneet myös järjestöjen kanssa tehtävät yhteistyökäytännöt uudelleen arvioinnin eteen. Kuntayhteistyöhön liittyviä riskejä on pyritty ratkaisemaan hyvien yhteistyökäytäntöjen juurruttamisella, kirjallisilla sopimuksilla sekä palautejärjestelmien kehittämisellä. Henkilöstövaihdokset ja organisaatiouudistukset edellyttävät toimijoiden välisiä sopimuksia, jotta aikaansaadut toimintakäytännöt voitaisiin juurruttaa osaksi hankekauden jälkeistä aikaa. Sopimuskäytäntöjen kehittämisen myötä toiminta saadaan vakiinnutettua osaksi kunnissa tehtävää perustyötä ja vastuuhenkilöt sitoutettua toimintaa. Hankekauden jälkeisen yhteistyön osalta on tehty kirjalliset yhteistyösopimukset kaikkien Pirkanmaan kuntien kanssa.

Muut havaitut riskitekijät liittyivät varsinaiseen hanketyöhön ja sen toteuttamiseen. Hankkeen resurssit ovat olleet alimitoitettut maakunnan väestöpohjaan ja muistisairaiden määrään nähden. Viisivuotinen Muistiluotsi -hanke on kokonaisuudessaan ollut iso toiminnallinen kokonaisuus, joka on tuonut eri toimijoille omat haasteensa, mm. sitoutumisen kysymyksiin liittyen. Hankkeessa ehti toimia vuorollaan kolme päätoimista hanketyöntekijää, jotka kaikki tekivät työtään persoonallaan ja omalla ammatillisella taustallaan, mikä on väistämättä vaikuttanut tavalla tai toisella hankkeen kehityskulkuun ja toiminnan sisällön rakentumiseen. Vaihtuvuutta on ollut myös hankkeen yhteistyöverkostossa, vapaaehtoistoimijoiden sekä muiden yhteistyötahojen kohdalla. Tästä huolimatta hankkeen tulokset ovat erityisen merkittäviä yhdistyksen yli 20-vuotisen historian aikana.

7. HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN JUURUTTAMINEN

Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen aikana luotuja hyviä käytäntöjä on pyritty juurruttamaan osaksi sekä paikallisen tason, että maakunnallista muistityötä. Hankkeen hyvät menetelmät ja työkäytännöt on kuvattu prosessikuvausten muotoon (luvussa 4.), ja ne ovat helposti levi-tettävissä ja mukautettavissa myös oman toiminnan ulkopuolelle. Keskeisimmät käytännöis-tä ovat jo juurtuneet osaksi monen Pirkanmaan kunnan muistityötä. *Ensitieto-
valmennusta* järjestetään kunnan ja Muistiluotsin yhteistyönä jo monen kunnan alueella, *Alaosastotoimin-
ta* on saavuttanut lähes maakunnan laajuuden ja *Yhteydenottolupa -menettelyä* hyödynnetään enenevästi ympäri Pirkanmaan. Seuraavassa taulukossa on kuvattu Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen keskeiset tuote- ja menetelmäkäytännöt valtakunnallisen Muistiluotsikoordinaa-tion ohjeistuksen mukaisesti.

Hyvän käytännön nimi	Alaosastotoiminta	Ensitieto- valmennus	Yhteydenottolupa- menettely
Käytännön lyhyt kuvaus	Alaosastot ovat Pirkanmaan Muistiyhdistys ry:n alaisia toimijoita, jotka oman alueensa tuntijoina tekevät työtä alueensa muistisairaiden ja heidän omaistensa hyväksi. Alaosastot ovat omalla alueellaan suunnittele-massa ja toteuttamassa toimintaansa niiden tarpeiden ja tavoitteiden suuntaisesti, joita juuri kyseisellä paikkakunnal-la tarvitaan. Toiminta perustuu vapaaehtois-työhön ja mukana on sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, omaisia sekä henkilöitä jotka ovat molemmissa roo-leissa.	Muistiluotsi – hankkeessa on pilotoitu muistisairaille ja heidän läheisilleen tarjottavaa ensitieto- valmennusta yhteistyössä kuntien vanhuspalvelujen sekä terveydenhuollon kans-sa. Ensitiedon avulla mah-dollistuu varhaisen tie-don ja tuen saaminen heti diagnoosin saami-sesta alkaen. Valmen-nuksen aikana sairastu-neet ja läheiset saavat tietoa sairauksien hoi-dosta, kuntoutus- ja tukimuodoista sekä mahdollisuuden osallis-tua (Muistiluotsin tar-joamaan)vertaistuki-toimintaan ensitiedon saamisen jälkeen.	Yhteydenottolupa -lomakkeella muistisairas ja/tai omainen antaa luvan muistiluotsin työntekijälle ottaa yhteyttä. Lomakkeella asiakas antaa allekirjoituk-sella luvan, jonka perus-teella Muistiluotsin työnte-kijä ottaa häneen yhteyttä ja kertoo toiminnasta sekä lähettää postitse materiaa-lia.
Kumppanit	RAY, Pirkanmaan Muis-tiluotsi, Pirkanmaan kuntien vanhustyön edustajat, muistihoitajat	RAY, Pirkanmaan Muis-tiluotsi, Pirkanmaan kuntien vanhus- ja sosi-aaliryhmien edustajat, muis-tihoitajat, geriatrit, fy-sioterapeutit	RAY, Pirkanmaan Muisti-luotsi, muistipoliklinikoi-den- ja kotihoidon työnte-kijät Pirkanmaan kunnissa

Pirkanmaan Muistiluotsi
Pirkanmaan Muistiyhdistys ry

<p>Miten arvo/toimivuus varmistettu</p>	<p>Alaosastojen toiminta on kirjattu kuntien ja Pirkanmaan Muistiyhdistyksen välisiin sopimuksiin sekä joidenkin kuntien osalta hoito- ja palveluketjuun.</p> <p>Tulevaa ak-kautta varten on tehty yhteistyösopimukset kaikkien Pirkanmaan kuntien kanssa.</p>	<p>Ensietovalmennusta Muistiluotsin ja muiden toimijoiden yhteistyönä on testattu käytännössä useissa Pirkanmaan kunnissa.</p> <p>Tulokset ovat hyvin rohkaisevia. Osallistuneet ovat kokeneet saaneensa tarvittavaa tietoa, mitä sairauden myötä on odotettavissa sekä ennen muuta tukea ja rohkaisua (kuntoutuksen näkökulma) arjessa selviytymisen tueksi.</p>	<p>Yhteydenottolupamenettely on yleistynyt hankekaudella Pirkanmaan kunnissa. Käytäntö on havaittu hyväksi ja toimivaksi käytännön asiakastyössä.</p> <p>Monet muistityön ammattilaiset (muistihoitajat, kotihoidon työntekijät) ovat ottaneet menetelmän osaksi perustyötä ohjatessaan asiakkaita Muistiluotsitoimintaan mukaan.</p>
<p>Miten siirrettävissä ja juurrutettavissa.</p>	<p>Sopimuskäytäntöjen kehittämisen myötä toiminta saadaan vakiinutettua osaksi kunnissa tehtävää perustyötä ja vastuuhenkilöt sitoutettua toimintaa.</p> <p>Alaosastotoiminta on keskitetysti koordinoitu tapa järjestää laadukasta ja pitkäjänteistä vapaaehtoistoimintaa maakunnan laajuisesti. Käytäntö on hyödynnettävissä järjestöjen ja vapaaehtoistoimintaa tarjoavien tahojen piirissä.</p>	<p>Ensietovalmennuksen järjestämisen tapoja on useita riippuen kunkin alueen tarpeista sekä kuntien organisatorisesta rakenteesta. Samoin Muistiluotsin rooli ensitiedon järjestämisessä riippuu em. seikoista.</p> <p>Hankkeen yksi tavoite on ollut varmistaa riittävän (ensitieto) tasa-arvoisesti koko maakunnan laajuudella, mikä tekee <i>Pirkanmaan mallista</i> erityisen.</p>	<p>Lomakkeen tarkoituksena on helpottaa ammattilaisten työtä ja muistisairaiden ja omaisten ohjaamista yhdistystoiminnan pariin.</p> <p>Lomakkeen käyttö on hyvin helppoa ja yhteistyöhön ei tarvitse kantaa huolta onko esim. heillä olevat Muistiluotsin yhteystiedot ajan tasalla tai minkälaista toimintaa milläkin hetkellä on tarjolla. Käytäntö on helposti siirrettävissä ja mukautettavissa oman toiminnan ulkopuolelle.</p>

8. LOPUKSI

Asiakaslähtöisyys on ollut keskeisin Pirkanmaan Muistiluotsi -hankkeen toimintaa ohjaava periaate. Kaikki toiminta on pyritty järjestämään mahdollisimman lähelle toiminnasta hyötyviä ja heidän kanssaan. Tämä ajatus on ollut kantavana koko hankkeen ajan. Pirkanmaan Muistiluotsi -hanke toimi valtakunnallisen Muistiluotsiohjelman pilottina ja heti alusta saakka hanketta lähdettiin markkinoimaan koko maakunnan kattavana. Maakunnallisen työn tavoitetta tuki osaltaan myös yhdistyksen nimenmuutokset, jolloin Tampereen Dementiayhdistyksestä tuli Pirkanmaan Muistiyhdistys. Muistiluotsitoiminnan alku osui ajankohtaan, jolloin yleinen kiinnostus muistiasioita kohtaan alkoi herätä uudella tavalla niin ihmisten itsensä keskuudessa kuin julkisten palvelujen kehittämisen saralla.

Muistiluotsin tavoitteena oli lisätä ja jakaa tietoa muistisairauksista sekä muistisairaiden ja heidän omaistensa tukemisen mahdollisuuksista. Hankkeen aikana vahvistui käsitys siitä, että asiantuntija- sekä kokemustiedon saaminen ja jakaminen heti diagnoosin saamisesta lähtien on tärkeää. Tällä pystyttäisiin ehkäisemään sairauteen usein liittyvä syrjäytymiskierre ja toisaalta tukemaan laaja-alaista kuntoutumista. Tähän pyrittiin kehittämällä asiakastyötä, neuvontaa ja ohjausta yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vahvistamalla ja juurruttamalla vapaaehtois- ja vertaistoimintaa eri puolille Pirkanmaata (mm. alaosastotoiminnan laajentaminen maakunnan kattavaksi sekä toiminnan tukeminen ja koordinointi alueellisesti ja maakunnallisesti) pyrittiin turvaamaan vertaistuen saatavuus ja osallistumisen mahdollisuudet. Vapaaehtoistyön roolia osana muistisairaana ja omaisen kuntoutumisprosessia pyrittiin hankkeessa vahvistamaan linkittämällä järjestölähtöinen auttamistyö saumattomaksi osaksi hoito- ja palveluketjuja. Maakunnallisen muistityön koordinoinnin avulla pyrittiin turvaamaan yhdenvertaiset palvelut asuinpaikasta riippumatta. Muistisairaiden kotona asumisen edellytyksiä turvattiin lisäämällä sairastuneille ja heidän omaishoitajilleen tarjottavia hoidon tukipalveluita.

Matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspalvelun kysyntä on kasvanut viimeisten vuosien aikana. Yleisen tietoisuuden lisääntymisen myötä ihmiset ottavat herkemmin yhteyttä jo varhaisemmassa vaiheessa, kun muistin heikkeneminen alkaa mietityttämään tai huoli läheisestä kasvaa. Muistiluotsi -hankkeen toiminta on nähty kunnissa erittäin tärkeänä, ja merkityksen on arvioitu kasvavan tulevaisuudessa. Muistihoitajien taholta Muistiluotsin toiminta on nähty tärkeänä osana hoitoketjua.

Tulevaisuuden haasteina hoidon ja palveluiden järjestämisen näkökulmasta on nähty muistisairaiden määrän kasvu, jatkoseurannan organisointi, yksin asuvat muistisairaajat, hoitopaikkoja riittävyys sekä työikäisille suunnattujen palvelujen puuttuminen. Muina haasteina nähtiin (edelleen) maantieteellinen epätasa-arvo, omaisen tukeminen, päivätoiminnan riittämättömyys sekä resurssien vähäisyys. Vertaistukea toivottiin enemmän, samoin työikäisille ja

yksin asuville muistisairaille suunnattua toimintaa. Muistiluotsin organisoimaa toimintaa toivotaankin automaattiseksi osaksi muistipoliklinikoiden ja muistiosastojen sekä ryhmäkoti-
tien arkea. Muistihoitajat toivovat muistiyhdistyksen järjestävän oman kuntansa alueella yleisötilaisuuksia, koulutuksia, ensitieto- ja sopeutumisvalmennuskursseja sekä vertaisryhmiä. Muistiluotsin toivotaan myös järjestävän luentoja ja yleisötilaisuuksia sekä pitämään muistiasiat esillä julkisessa sanassa. Lisäksi toivotaan lisää tukea alaosastojen toimintaan, kuten vapaaehtoisten rekrytointiin. Yksi Pirkanmaan Muistiluotsin keskeisimpiä tehtäviä jatkossa tulee olemaan alaosastojen kautta tapahtuvan vapaaehtoistoiminnan juurruttaminen maakunnan kattavaksi muistisairaana ja omaisen tukimuodoksi. Hankkeen tiimoilta noussut kiinnostava tutkimusaihe olisikin selvittää alaosastoissa toimivien vapaaehtoistoimijoiden (vastuuhenkilöt, ryhmänohjaajat) kokemuksellisen tiedon merkitystä muistisairaiden ja heidän läheistensä hyväksi tehtävässä työssä. Vapaaehtoistyötä tehdään paljolti tavallisen ihmisen taidoilla, jolloin intuitiolla, elämäkokemuksella ja hiljaisella tiedolla on suuri merkitys.

Pirkanmaan Muistiyhdistyksessä suunnitteilla olevan TUKEVA – hankkeen tarkoituksena on kehittää yksilöllistä tukihenkilötoimintaa sitä tarvitseville muistisairaille ja omaisille. Hanke täydentäisi Pirkanmaan Muistiluotsin tarjoamaa ryhmämuotoista vertaistukea. Muistiluotsi –hankkeen aikana vahvistui ymmärrys siitä, että vertaisryhmätoiminta voi joissakin tilanteissa tarjota riittävän tuen, mutta esimerkiksi ns. nivelvaiheissa tämä tuki ei ole riittävä eikä se tavoita kaikkia tuen tarpeessa olevia erityisesti yksin asuvia muistisairaita. Tarkoituksena TUKEVA -hankkeessa on hyödyntää Pirkanmaan Muistiluotsissa luotuja yhteistyörakenteita mm. alaosaston ja alaosastopaikkakunnan julkisen sektorin välillä (hankkeeseen perustettavat aluetiimit). Pirkanmaan Muistiluotsissa luotua alaosastorakennetta on tarkoitus hyödyntää tukihenkilötoimintamallin levittämisessä eri puolille Pirkanmaata. Pirkanmaan Muistiluotsi järjestää yhdessä mahdollisen TUKEVA -hankkeen kanssa koulutusta vapaaehtoistoiminnan tueksi.

Kaikkiaan voidaan todeta, että Muistiluotsi -hanke vaikutti monen yksilön ja ryhmän arkielämän kokemuksiin, antoi uusia näkymiä ja välineitä muistisairaiden ja heidän läheistensä hyväksi tehtävään auttamistyöhön sekä vaikutti palveluiden kehittymiseen alueellisesti yhdenvertaisemmiksi Pirkanmaan maakunnassa ja Satakunnassa Huittisissa.